Год. II. 12 февруарий 1927 год. Брой 56

11 МАР. 27

ИЗТОКЪ

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ И КУЛТУРА

Редактори: ТЕОДОРЪ МИЛЕВЪ, Проф. К. ГЪЛЖБОВЪ, ЧАВДАРЪ МУТАФОВЪ

Абонаментъ: за година 100 лева; за 6 месеци 55 лева за странство: 150 и 80 лева. — за учащи се 80 и 40 лева | ЕДИНЪ БРОЙ 3 ЛЕВА Редакция: Мария Луиза, 45—София | Одобренъ и препоржчанъ за ученици и учил. библиотеки отъ м-то на нар. просвѣщ. съ окр. № 32307 отъ 24 XII 1926

СЪДЪРЖА:

Проф. К. Гължбовъ — Балерината Маргита Цонева; Проф. П. Бицилли— Какъ е написалъ Толстой „Война и Миръ"; Проф К. Гължбовъ — Сфинксътъ на руската земя; К. Карабашевъ — „Вълшебниятъ връхъ" отъ Т. Манъ; К. Гължбовъ — Тжга (разказъ); Ат. Далчевъ — Лѣсъ (стихотворение); Разни.

Балерината Маргита Цонева

Освѣтлена рампа, после полумракъ, снопъ ярка свѣтлина отъ свода, музика и екстазъ! Екстазъ на едно младо тѣло, което иска да се освободи отъ своята тѣлесность, да се превърне въ музика. Това бѣше Маргита миналата вечерь възъ сцената на театъръ „Роялъ". Престанахъ да слушамъ оркестра — слушахъ екстатичнитѣ движения на нейното младо тѣло. Защото истинското балетно изкуство е всѣкога музика, превъплотена въ движения.

Музиката е най-ирационалното изкуство: за нея Шопенхауеръ е казалъ, че тя би сжществувала, дори и ако свѣтътъ не сжществуваше. Тя е метафизика отъ звуци — но тя е и метафизика отъ движения. Бива доведена до душата ни не само чрезъ слуха, но и чрезъ зрението. И въ втория случай тя става по-понятна, изгубва нѣщо отъ своята ирационалность.

Маргита знае тия истини — това се чувствува отъ нейната игра. Тя е първата българска балерина съ културно разбиране на своето изкуство: има не само външни данни, не само рѣдкия даръ да преобразява музиката отъ звуци въ музика отъ движения, но и съзнанието за предѣлнитѣ възможности на това преображение. Може ли втората музика да догони напълно първата, да изрази безъ остатъкъ нейната ирационалность? Никога! Прочее, Маргита държи своето изкуство между ирационалното, и неирационалното, между непонятното и понятното. Най-често тя ни загатви съ своята игра непонятни душевни трепети, трепети изъ нѣкаква свръхемпирична душевна действителность, но наредъ съ тѣхъ и трепети понятни, трепети, които познава всѣка душа. Особено характерна въ това отношение бѣше играта ѝ къмъ „Andante doloroso" отъ Grieg. Тукъ психологизмътъ бѣше едва ли не напълно ирационаленъ. Но имаше и моменти неирационални. Болката запази отначало до край своя неземенъ обликъ и само тукъ и тамъ бѣше земна, бѣше такава, каквато може да се изпита.

Но като всѣка истинска балерина, Маргита не следва само психологизма въ музиката — тя следва и красотата на ритмиката. Много често тя ни въплощава въ движения само красотата на ритмиката, безъ да загатва душевни трепети. Предимно съ такава непсихологична игра тя ни изпълни блѣскаво „Унгарската рапсодия" на Liszt и „Андалузи" отъ Ropry. Много хубаво игра сжщо въ „Български болярски танцъ" отъ Пипковъ и накрая въ „Български мотиви". Тукъ тя ни даде родно творчество, осложнено и облагородено до степеньта на западното балетно изкуство.

Накрай нека спомена и костюмитѣ, изработени въ Берлинъ и София по проекти на самата Маргита. Тѣ бѣха много хубави — всѣки пжть въ духа на изпълняваната игра. Като ги гледахъ азъ си спомняхъ думитѣ на Оскаръ Би въ неговата книга за танца като изкуство: „Дрехитѣ създаватъ характери".

И преди да туря точка: вроденият усетъ къмъ красивото движение, който трѣбва да има една балерина, азъ почувствувахъ не само отъ играта на Маргита — почувствувахъ го и отъ кимването, съ което тя даде знакъ на оркестъра да свири за бисъ.

4. II. 1927 г.

Проф. К. Гължбовъ.

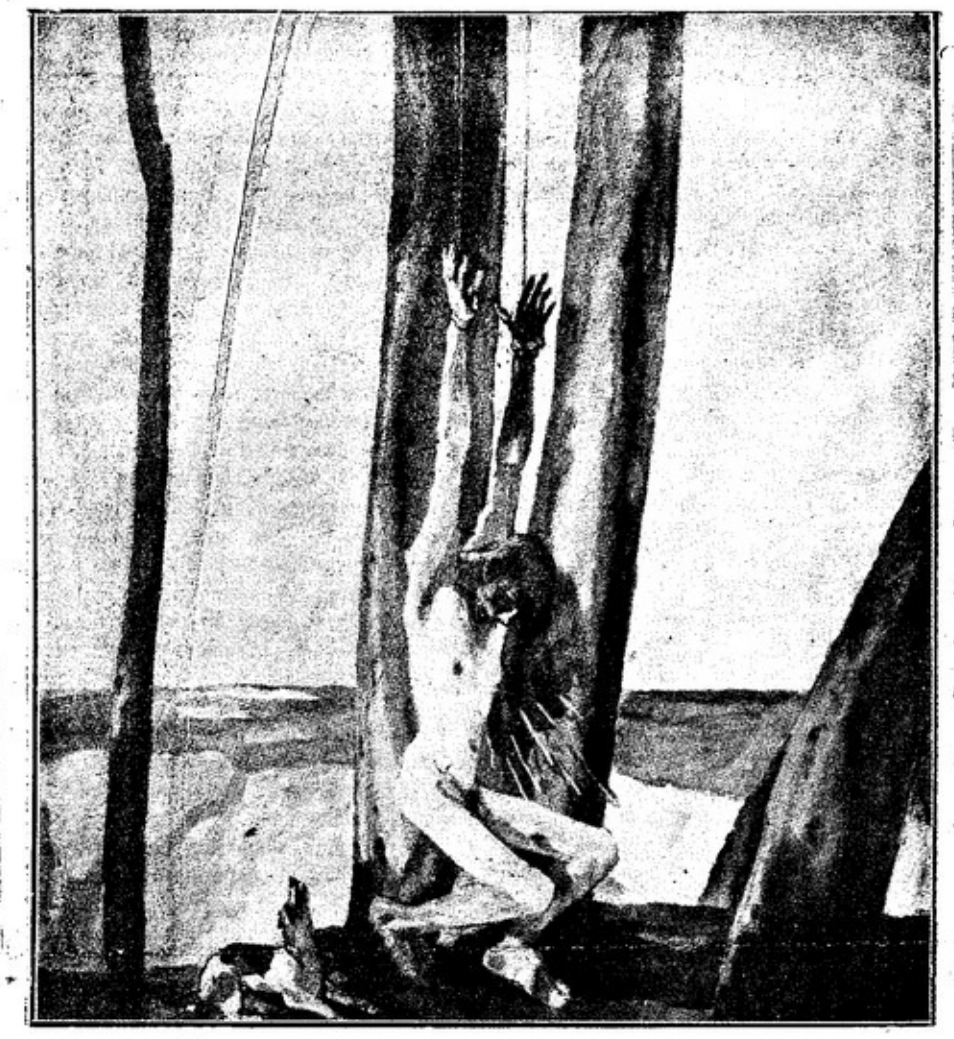

АЛБЕРТЪ ВАЙСГЕРБЕРЪ — СВ. СЕБАСТИЯНЪ

Какъ е написалъ Толстой „Война и Миръ"

Въ последно време сж публикувани материали отъ първостепенна важность, които допълнятъ онова, що бѣше вече известно (главно отъ труда на Бирюковъ „Л. Н. Толстой") за вървежа на художественото творчество на най-великия руски романистъ презъ най-блѣскавия периодъ отъ неговата писателска дейность. Проф. Грузински публикува неиздаденитѣ бѣлѣжки къмъ „Война и Миръ", Т. Полнеръ (въ списанието „На чужой сторонѣ" 1925) — откжслеци изъ замисленитѣ отъ Толстоя, но неосжществени романи изъ епохата на Петъръ Велики и отъ времето на декабриститѣ. Той е почналъ отъ движението на декабриститѣ (единъ отъ тѣхъ, князъ С. Г. Волконски му се падалъ роднина). Оттукъ преходътъ къмъ епохата, когато движението се е подготвяло и зараждало, е билъ напълно естественъ. Ала цѣлото грамадно по значение и богато *общо съдържание* на епохата на Александъръ I-и, преди всичко, отечествената война, отеднажъ увлѣкло Толстоя. Епизодътъ на декабристкия заговоръ и възстание отстжпва на заденъ планъ. Романътъ свършва съ освобождението на Русия отъ нашествието. По такъвъ начинъ необходимиятъ, за да се уясни въпроса за възникването на „декабристката" идеология, моментъ — пребиваването на рускитѣ войски въ Парижъ — не е засѣгнатъ. Все пакъ въ епилога се съдържатъ известни намеци върху дейностьта на тайното общество. Пиеръ Безуховъ е изкаранъ тукъ въ качеството на единъ отъ главнитѣ му дейци. Очевидно нему се е предназначавало ролята на главенъ герой и въ бждещия романъ. Но завършилъ „В. и Миръ", Толстой не преминава непосредно къмъ оная тема, която би била прѣко продължение на темата въ вече написания романъ, а се спуска отново въ дълбочината, обръща се къмъ епохата на Петъръ, на тоя ключъ за разбиране цѣлата последваща еволюция на руския националенъ животъ. Съ присжщата му страстность той изцѣло се отдава на тая нова задача, изследва първоизточницитѣ, после се опитва да даде художествено въплощение на всичко прозрѣно отъ него. Нѣкои отъ издаденитѣ варианти вече блѣстятъ съ голѣма художествена завършеность. Но, както това още тогава поразително вѣрно е забелѣзала спжтницата на Толстоя въ творческия му пжть графиня София Андреевна, нѣма още *животъ* въ тѣхъ. За одухотворяването на изображаваното е пречило голѣмото историческо разтояние, отсжтствието на оная *жива традиция*, наличностьта на която е дала възможность на Толстоя да извърши чудото на буквално възкресяване миналото въ „Война и Миръ".

Въ самия разгаръ на работата си върху Петъръ, Толстой внезапно, безъ всѣка видима подготовка, почва „Анна Каренина". Въ известенъ смисълъ този вторъ голѣмъ неговъ романъ се явява естествено продължение на първия. Тукъ имаме сжщата обществена среда и, доколкото той сжщо така изобилствува съ автобиографически черти, както и „В. и Миръ", имаме и сжщитѣ хора. Левинъ продължава Пиера, Кити — Наташа Ростова. И повторно е осжществено, съ похватитѣ на художественото творчество, Прометеевското чудо на магическото създаване на *пълна жизнена реалность*. За отлика отъ „В. и Миръ", въ „Ана Каренина" „общоисторическото" не е слѣто въ едно цѣло съ „семейната хроника". Вторият толкозъ значителенъ въ националния животъ моментъ — великитѣ реформи и войната за освобождение на славянитѣ — служи само за предметъ на иронически забелѣжки отъ страна на автора, влжжени въ устата на Левина и стария князъ Щербацки. Въ историческия животъ за „реални" и „истински" Толстой е признавалъ само *стихийнитѣ*, безсъзнателни движения, каквато му се представяла Отечествената война. Всѣка хорска съзнателна намѣса въ предначертания отъ провидението, отъ Фатума, отъ слѣпата *абсолютна воля* вървежъ на историческия животъ му се е струвала смѣшна, ненужна и метафизически *нищожна*. И все пакъ той се опитва да закржгли цикъла на своитѣ работи и въ 1878/9 година се връща къмъ изходния пунктъ, къмъ декабриститѣ. Напечатанитѣ сега откжслеци, подобно на публикуванитѣ вече по-рано, представятъ отъ себе си различни варианти на началото. Толстой се е колебалъ между два способа да почне романа отъ възвръщането на декабриста Петъръ Лабазовъ (вѣроятно сжщата личность, както и Пиеръ Безуховъ) отъ заточение, или отъ събитието, отнесено отъ Толстоя къмъ 1817 г. — историята на тжжбитѣ на чифликчията Апихтинъ (въ другитѣ варианти Чернишевъ) съ съседитѣ му, държавни селяни. Неясно е, какво отношение би могла да има тази тжжба къмъ фабулата на романа, като се сжди по туй, че всичкитѣ нови варианти се отнасятъ къмъ тая тема, изглежда Толстой е клонелъ къмъ това именно начало. По сполучливата догадка на Полнеръ, основана върху внимателно изучване на вариантитѣ, основна идея на романа би било противополагането на двата свѣта, на двѣтѣ „правди" — на „мужишката" и на „господарската". Но тъкмо това е предопредѣлило и окончателния *отказъ* отъ работата. Той не е могълъ да се *увлече* отъ „господарскитѣ капризи" на декабриститѣ. Това може да се прочете още въ „В. и Миръ". Пиеръ Безуховъ, бждащиятъ протагонистъ на романа за декабриститѣ, се провежда отъ автора по твърде извивнитѣ линии на духовното развитие. Поклонникъ на Русо и на освободителнитѣ идеи отъ XVIII в., масонъ и събеседникъ на абата Пятоли, теоретикъ на вѣчния миръ (въ окончателна редакция Патоли е замѣстенъ съ бледната фигура на абатъ Морио), — въ плѣна се сближава съ Каратаевъ, тоя идеаленъ представитель на „мужишкото" православно миросъзерцание. Въ епилога Пиеръ е единъ отъ ржководителитѣ на Тайното общество. Въ него се възражда „западнякътъ" и „интелегентътъ." Той като че ли не съзнава — по-вѣрно не иска да съзнае — че това е измѣна на Каратаевъ. На въпроса какъ би се отнесълъ къмъ него сега Каратаевъ, зададенъ му отъ сина на кн. Андрей, Пиеръ отговаря отклончиво.

Така отъ грандиозната епоха, която се носѣше предъ умствения погледъ на Толстоя, се осжществи само единъ епизодъ — първата половина отъ царуването на Александъръ. Трѣбва ли да съжаляваме за това? Това би значило да не разбираме творбата на Толстоя. Той е почналъ да пише *исторически* романъ — но е свършилъ съ това, че е създалъ нѣщо друго, по-велико и по-голѣмо — *националенъ епосъ*. Още Тургеневъ, а по-кжсно Мережковски сж сочили „неисторичностьта" на „Война и Миръ", виждайки въ това „недостатъка" на романа. Известниятъ историкъ С. Мелгуновъ („Дѣла и хора отъ Александровото време") справедливо забелѣжи, че Толстой въ противоположность на своя критикъ Мережковски, авторъ на *исторически* романъ за декабриститѣ, е извършилъ колосална подготвителна работа. Публикуванитѣ сега материали подтвърждаватъ това. На Толстоя не сж липсвали нито богати исторически познания, нито тънка историческа „интуиция." Но той *не е пожелалъ* да напише историческа „хроника". Той възвисилъ „Wahrheit" до степеньта на „Dichtung." Той е далъ идеална, *художествено преобразена* картина на руския животъ отъ 1805—1820 година. И заедно съ това, доколкото историята на всѣки народъ е *единна* въ непрекжснатата смѣна на отдѣлнитѣ ѝ моменти, той е далъ *вѣчната книга* сждбинитѣ на руския народъ, неговата, казано съ думитѣ на Джамбатиста Вико, „идеална вѣчна история." Съ своя безпогрѣшенъ художественъ инстинктъ Толстой, въ края на краищата е разбралъ, че „В. и М." не се нуждае отъ никакво „допълнение" или „продължение." Както въ поемитѣ на Омиръ, както въ Библията, въ книгата на Толстоя е заключено *всичко*, което единъ народъ трѣбва да знае за себе си.

П. Бицилли

Проф. въ Соф. университетъ

Сфинксътъ на руската земя

Julius Meier-Graefe: Dostoewski der Dichter, Ernst Rowohlt Verlag. Berlin 1926. Preis: geh. M. 10·50. geb. M. 15.

Мжчно може да се откаже, че за сега Достоевски е най-любимиятъ руски писатель въ западна Европа. Особено много той се чете въ Нѣмско. Не само, че всички негови произведения и писма сж отдавна преведени на нѣмски, но има създадена вече и една доста голѣма литература отъ критически, философски и психологически студии върху неговото творчество. Поради географическата близость, а така сжщо и поради обстоятелството, че въ Русия живѣятъ голѣмъ брой нѣмци, чийто матеренъ езикъ е толкозъ нѣмски, колкото и руски, нѣмцитѣ се намиратъ въ особено изгодно положение спрѣмо руската литература. Тѣ иматъ преводачи, които мислятъ и на двата езика, нѣмски и руски, тѣ познаватъ по-добре отъ останалитѣ западни народи живота и характера на руснака — и по тѣзи две причини нѣмцитѣ даватъ най-сполучливитѣ преводи на Достоевски, като добиватъ и най-оглжбено отношение къмъ неговото творчество. Има, разбира се, и други причини, не по-малко важни, ала на тѣхъ не ще се спираме тукъ.

Интересни сведения дава въ края на своята книга Майеръ-Грефе по указания на Ерихъ Бьоме. Първи измежду западнитѣ народи започватъ да превеждатъ Достоевски нѣмцитѣ: 1846 г., втори — французитѣ: 1877 г., трети — англичанитѣ: 1881 г., четвърти — шведитѣ: 1883 г. пети — холандцитѣ: 1885 г. и шести — италиянцитѣ: 1887 г.

Авторътъ на най-новата нѣмска книга за Достоевски е известенъ и като ученъ, и като писатель. Като ученъ Майеръ Грефе работи въ областьта на историята на изкуствата, като писатель — въ областьта на новелата, обаче и като ученъ, и като писатель той бива цененъ. Той е единъ отъ първитѣ хора на съвременна Германия и неговитѣ въздействия върху младото поколение се чувствуватъ вече и въ чужбина. У насъ подъ негово обаяние се намира Чавдаръ Мутафовъ.

Книгата на Майеръ-Грефе за Достоевски е доста голѣма: 525 стр. и затова съдържанието ѝ не може да бжде предадено, дори и въ най-общи черти, въ единъ седмичникъ като „Изтокъ" — ще се задоволя затова само съ отбелѣзването на нѣкои нейни мисли върху въздействието, което упражнява Достоевски.

Не е преувеличено, казва Майеръ-Грефе, ако очакваме въ близко бждаще отъ Достоевски онова въздействие върху европейската публика, което сж упражнявали Гьоте и Шилеръ; може би той вече го е достигналъ.

Ония, които не го смѣтатъ за писатель — а такива не липсватъ — не изхождатъ отъ схващането, че той е натуралистъ. Напротивъ, вѣроятностьта на описваното, толкозъ характерна за натурализма, бива отричана отъ тѣхъ. Никой не твърди, освенъ това, че Достоевски си служи съ подробности въ описанието, както натуралиститѣ. Той бива отричанъ отъ нѣкои, защото си служи съ сурова, напрѣгната произшественость, която се счита за антихудожествена. Почти винаги Достоевски ни рисува престжпления или възможности за престжпления. Ако сведемъ сюжета на „Расколниковъ" до неговата основна схема, добиваме фуражъ за четцитѣ на Шерлокъ Холмсъ. Сжщото важи и за централния мотивъ на „Братя Карамазови". Въ „Юношъ" напрѣгнатостьта е свързана съ едва поносимата невѣроятность на филмовитѣ истории. Въ „Идиотъ", въ „Вѣрния съпругъ", въ „Бѣсове" — навсѣкжде се извършватъ убийства или се правятъ опити за убиване, кръвь тате че при освѣтлена рампа. И все пакъ мнозинството отъ читателитѣ поглъщатъ жадно всѣки редъ отъ Достоевски; любители на Гьоте, Хьолдерлинъ, Молиеръ, Бодлеръ и Верленъ се отдаватъ на неговата напрѣгнатость, както невръстни момчета на историитѣ за индийци и приключения. Кръвьта не ги отблъсва, защото въ романитѣ на Достоевски тя е или основата на пирамидата, въ чиято тъмна вжтрешность се опитваме да проникнемъ съ всички сили, или искрящиятъ ѝ върхъ, който омагьосва погледа ни, — защото навсѣкжде тя е нѣщо неизбѣжно. Тя е психологизъмътъ въ неговото творчество. Съ помощьта на психологизма историитѣ за убийства добиватъ нѣщо отлично отъ обикновеннитѣ сензационни истории. Ницше твърди, че билъ училъ психология само отъ Достоевски. И наистина, ако е дума за познаване на човѣшката душа, една единствена книга отъ него струва повече отъ всички европейски романи отъ Дидро насамъ. Дори една глава, нѣколко страници! Този психологизъмъ ние не считаме за изкуство — но тъкмо за това се поддаваме на неговото въздействие. Художествено осмисленията психологизъмъ не успѣва да ни зарази, както психологизмътъ на Достоевски. Къмъ него ние се отнасяме не съ въодушевението, съ което четемъ едно художествено произведение, а практически: извличаме полза за себе си. Въ съприкосновение съ него ние констатираме, че въ латентно състояние всичкитѣ тѣзи престжпни склонности сж дремали и у насъ — констатираме, съ въздишка на облекчение, и своята невинность: че до сега не сме ги проявили. Достоевски прилича на хирургъ: той разпаря душитѣ ни, за да види какво има въ тѣхъ и ни излѣкува или предпази отъ възможни заболѣвания. Операцията си той върши безъ художествена наркоза. Понѣкога ни се струва, че ни измжчва безполезно само отъ любовь къмъ изкуството на разпарянето, но всѣки пжть, когато сме склонни да обявимъ неговото изкуство за престжпно, предъ насъ се открива перспективата на спасението, отдаваме се отново на него и въ края на краищата благославяме хирурга. По тази причина психологизъмътъ на Достоевски стои далечъ отъ обикновенитѣ цели на психологизъма въ литературата — не преследва художествени цели. Той иска да лѣкува — не да доставя художествена наслада. Всичкитѣ му по-голѣми произведения сж поучение. Неговитѣ идеи се възематъ отъ морални поводи до висотитѣ на художественото, не обратно: отъ художествени поводи — до висотитѣ на морала. Обаче неговото поучение не е никога мъртавъ кодексъ — той е животъ, лѣчение. Това е типично руско начало — началото на единъ великъ народъ, за когото абстрактното слово не е нищо, а всичко — въздействието — началото на единъ великъ народъ, живѣящъ въ повишена общность между индивидъ и индивидъ — началото на единъ великъ народъ, одаренъ съ особени асоциативни органи на душата и живѣящъ не само съ себе си, но и съ цѣлото човѣчество.

Съжелявамъ, че не мога да приведа още мисли изъ книгата на Майеръ-Грефе. Това е наистина една дълбока книга! Всѣка страница въ нея е пълна съ нови положения, непознати на досегашнитѣ изследвачи на Достоевски. Изхождайки отъ тѣхъ и съоржженъ съ широки познания изъ руската и западната културна история, Майеръ-Грефе хвърля нова свѣтлина и върху най-незначителнитѣ моменти въ идеитѣ на Достоевски, разбуля тайни. При четенето на книгата му човѣкъ има чувството, че съ магически заклинания се накарва да говори нѣкакъвъ сфинксъ. Сфинксътъ на руската земя ви става по-понятенъ и не само по-понятенъ, но и по-близъкъ. Обиквате го още повече, защото виждате, колко необходимъ ви е той.

Книгата на Майеръ-Грефе трѣбва да бжде прочетена отъ всички, които сж чели или възнамѣряватъ да четатъ Достоевски.

Проф. **К. Гължбовъ**

Вълшебниятъ върхъ отъ Т. Манъ

Thomas Mann: Der Zauberberg, 2 Bände. Verlag S. Fischer, Berlin 1925. Preis: brosch. 18 M. geb. 21 M.

„Вълшебниятъ върхъ", последниятъ романъ на съвременния нѣмски писатель Томасъ Манъ, е едно блѣскаво звено въ дългата редица на нѣмскитѣ Bildungsromane и действително може да се постави до Гьотевия *„Вилхелмъ Майсторъ"* и Келеровия *„Зеленъ Хайнрихъ"*. Защото, нека го кажемъ веднага, дори и тамъ, гдето се водятъ борби за мирогледъ между отдѣлнитѣ герои, въ него нѣма сухо повтаряне на нѣкоя философска система, а *творческо изображение*. „Вълшебниятъ върхъ" е едно отъ малкото класически произведения на съвременностьта: съвършенно, а не вѣрно нейно огледало. Голѣмитѣ репрезентативни характери на нашето време и тѣхнитѣ борби сж изобразени тукъ съ една точна обрисовка на *феномена* и съ едно дълбоко прозрение въ *смисъла*, което може да се мѣри съ творческитѣ постижения на единъ Достоевски. (Държането на Хансъ Касторпъ при словеснитѣ борби между Сетембрини и Нафта напомня на князъ Мишкинъ въ нѣкои сцени отъ „Идиотъ").

При невъзможностьта да предадемъ съдържанието на романа въ тази кратка бележка, нека кажемъ нѣколко думи за неговитѣ герои.

Младиятъ инженеръ Хансъ Касторпъ, сетенъ потомъкъ на старъ ханзеатски родъ, човѣкъ съ обикновени дарби, склоненъ къмъ съзерцание и меланхолия, отрано останалъ безъ родители, отива презъ лѣтото за отмора въ прочутия курортъ Davos средъ швейцарскитѣ Алпи и внезапно „тамъ горе" „въ височинитѣ" лѣкарьтъ установява, че той е леко „боленъ" и че трѣбва да се подложи на лѣкуване известно време. Курортътъ е препълненъ отъ „болни." Хората „въ височинитѣ" сж интернационални. Тѣ водятъ единъ особенъ животъ, който рѣзко се различава отъ живота „въ низинитѣ". Въ тази именно срѣда Хансъ Касторпъ се срѣща съ четири лица, които сж голѣмитѣ преживѣлици въ неговото развитие, километрическитѣ стълбове, покрай които минава жизнениятъ му пжть.

Първото лице е писательтъ Сетембрини. Това е символъ на цивилизования човѣкъ, на социолога, съ тънки маниери и духовитость, съ прогресивни тенденции и пикантность, който приказва логично, отмѣрено, изящно, пише разни съчинения, и говори постоянно за „хуманность". Той е

ТЖГА

1.

Невѣна седѣше до прозореца, съ чело опрѣно на студеното стъкло и гледаше въ градината. Сипѣха се безброй снѣжни парцали, въртѣха се, застилаха спящата земя. Бѣше привечерь, наоколо дрезгавѣеше. Отрупани съсъ снѣгъ, градинскитѣ дървета изглеждаха като побѣлѣли, грохнали старци. Нейде отдалечъ достигаше сподавенъ викъ и хлопане на врата.

Невѣна се чувствуваше особенно приятно въвъ вечерната дрезгавина, искаше цѣлъ животъ да седи тъй, сама, да не вижда никого и да забрави съвсемъ за хората и свѣта. Наоколо бѣше тихо, само загасващата печка разказваше своитѣ стари приказки и люлѣеше презъ отвора на вратичката си свѣтли петна върху отсрѣщната стена. И всичко това ѝ бѣше тъй мило, тъй приятно! То я унасяше въ тиха забрава, въ полусънь, и тя си представяше, че свѣтътъ наоколо е само видение: че нѣма другъ животъ, освенъ нейния — че нѣма баща, майка, — че нѣма хора, които да я измжчватъ.

„Защо наистина не съмъ сама" — мислѣше си тя, — „да нѣма хора — никого да нѣма! Или защо не е наредено тъй, че човѣкъ човѣка да не усѣща край себе си? Всички да живѣемъ, но да не знаемъ единъ другъ за своето сжществуване".

Въ това време вратата се отвори — на прага се показа майка ѝ.

— Невѣно, защо дрѣмешъ до прозореца, а не дойдешъ долу на огнището да помогнешъ малко? — Обличай се! Защо стоишъ разгрждена?

Невѣна мълчеше. Нейната полудѣтска снага се чернѣеше леко прегърбена предъ прозореца.

— По-скоро! Чуйшъ ли?—извика майка ѝ съ дебелъ, прегасналъ гласъ и се изгуби.

Но Невѣна седѣше все тъй неподвижна.

„А какво щѣше да бжде наистина, ако наоколо не сжществуваше нищо, а бѣше само тъй — сънь, видение?!.. Колко хубаво би било! Тогава щѣхъ да зная, че ще се събудя нѣкога за новъ животъ и нѣма да има повече тая груба жена, че ще изчезне този мръсенъ сънь".

Нѣкжде далечъ се засвири на окарина. Вечерната дрезгавина гжстѣеше.

„А това трѣбва да е тъй! — мислѣше си Невѣна. — Иначе, защо живѣемъ?"

Тя стана отъ стола и легна възъ кревата.

„Навсѣкжде сълзи, навсѣкжде грижи! Жалъкъ животъ! И защо тогава се боимъ отъ смъртьта? Какво хубаво има въ живота?"

Този въпросъ се възспрѣ въ душата ѝ, тя се унесе въ миналото си—и всичко въ него ѝ се виждаше тжжно, беззрачно.

„Защо се учихъ, защо свършихъ гимназия? Това направи ли живота ми по-щастливъ? —Не! Защо тогазъ?—Любовь... Какво разбрахъ и отъ нея?—Нищо! Пакъ сълзи, пакъ страдания!"

Невѣна въздъхна дълбоко, обърна се съ лице къмъ стената и прошъпна убито:

— А сега трѣбва да имъ кажа, че съмъ въ положение.

Вратата се отвори пакъ.

— Ти слушашъ ли що ти казвамъ?

Невѣна мълчеше.

— Да ходишъ да скиташъ изъ улицитѣ — знаешъ, да четешъ романи — пакъ знаешъ, а да помогнешъ — не щешъ! — Чувашъ ли? Тебъ майка ли ти говори, или кучка лае? — Чакай, чакай— довечера нѣма да ти дамъ да ядешъ!

Невѣна стана отъ леглото, отпусна уморено главата си възъ гърдитѣ и каза:

— Азъ... не искамъ...

— У-ухъ, кобила! — викна майка ѝ разярена и връхлетѣ съ вдигнати юмруци възъ нея. — Само дървата ми горишъ, а нищо не щешъ да помогнешъ.

Невѣна погледна равнодушно въ дебелитѣ ѝ ржце.

— Да те ударя ли? — ревна майка ѝ разпери пръсти и скръцна съ зжби.

— Удари ме, — прошъпна Невѣна.

Но тя не я удари: — Стопи ме, на вощина ме направи! — Преди да се пръкнешъ, като пряспа бѣхъ, лице като икона имахъ. Господи... Господи! — заахка тя и се изгуби надолу къмъ кухнята.

Невѣна оправи коситѣ си и слезе при нея.

Изъ кжщата миришеше на пушъкъ, бѣше студено, неприветно.

— Тъй, синковице,— почна майка ѝ, приближи се до огнището и подстъкна огъня,—стегни се да работишъ! Майка ти не е израстнала съ слугини, ами ей тъй —самичка! Не си родена въ официерска кжща. — Проклетъ да е баща ти, че те пращаше на училище!... Такива прокопсници ви изкарватъ тамъ!

— Мамо, стига! — каза безпомощно Невѣна.

— Какво стига, мари кучко! — викна майка ѝ. —Виждашъ ли тая суровица тукъ? Смлатвамъ те отъ бой, ако я взема! — Или какво? Остави ли те любовника ти, остави ли? — попита тя съ преправенъ гласъ и се усмихна злорадно.

Невѣна се разгнѣви, искаше да я удари по лицето, да ѝ каже нѣщо обидно, но не посмѣ. И въ мигъ тя ѝ стана тъй отвратителна, че не можа да изтърпи повече край нея. Тя избѣга бързо въ стаята си, хвърли се отчаяно възъ леглото и зарида. Сълзитѣ се зарониха по бузитѣ ѝ — замокриха възглавницата.

—Защо всичко това? — шъпнѣше Невѣна разхълцана и стискаше измокренитѣ си очи. — Защо? Нима тъй се заплаща за нашата любовь? Защо тогава ни е тя? Ако азъ не го обичахъ тъй искрено, той нѣмаше да ме излъже, щѣше да се ожени за менъ и щѣхъ да се измъкна отъ тази адска дупка... отъ ноктитѣ на тази груба жена, и да заживѣя по-щастливо. Но изглежда, че щастието е венецъ, който пада само възъ главата на недостойния за него! Да! — въздъхна тя дълбоко, потреперя съ плещи и буйно зарида.

Наоколо бѣше вече съвсемъ тъмно. Надъ стария градъ висѣше мълчанието на зимната нощь.

Невѣна плака дълго, после отри сълзитѣ си, запали лампата и седна до масата, съ глава отпусната възъ една разтворена книга. И чувствуваше спокойствие, умора и равнодушие къмъ всичко.

„Е, добре, ще родя, ще говорятъ за менъ, ще се гаврятъ — но що отъ това? — Нищо!"

Отдолу се счу гласътъ на майка ѝ, а после иззвънтѣ стенниятъ часовникъ и изкука седемь пжти.

„Ку-ку, ку-ку!" — звучеше още дълго въ ушитѣ на Невѣна и въ душата ѝ се навдигаше отново отвръщението отъ бащиния домъ. — Всичко старо, глупаво! — почна да шъпне тя и сви тънкитѣ си устни.—Кукувици, икони отъ Божи гробъ, паяжини, грубость и тжпость... Господи, Господи!

Голѣмитѣ ѝ очи възгорѣха въ суровъ, презрителенъ погледъ.

Невѣна стана, спрѣ се предъ вратата и стоя дълго съ наведена глава.

—Не, нѣма да имъ кажа! — прошъпна тя, закри очитѣ си съ ржце и се върна отново на леглото.

— Вѣно! — извика отдолу майка ѝ. — Ела, че баща ти дойде!

Невѣна стоеше неподвижна.

— Вѣно!

Следъ малко вратата се отвори — майка ѝ дотърча до нея.

— Само да се протѣгашъ — това знаешъ! Ставай!

Невѣна стана отъ леглото и тръгна бавно следъ нея къмъ другата стая при баща си.

2

Бай Душо седѣше възъ миндеря по турски, гладѣше съ ржце бѣлитѣ си чорапи. Предъ него имаше сложена табла съ ракия, чинийка съ кисели краставички и до тѣхъ — малка виличка.

— Вѣнке, какво прави днеска? — проговори пръвъ баща ѝ.

преизпълненъ отъ идеи за подобрение на човѣчеството, а самъ е „боленъ", премного „боленъ".

Второто лице е иезуитътъ Нафта. Това е символъ на духовния човѣкъ, на вѣрата, на католическата догма. Сериозенъ и строгъ, съ консервативни тежнения, той държи дълги речи за църквата и държавата, за Бога и народа, за смѣната на историческитѣ епохи, за наложителностьта на инквизицията (Иванъ Карамазовъ!), за низкоразредностьта на плътьта (не помалко логично, отмѣрено, пищно) и съ патоса на фанатикъ поставя тукъ доброто, тамъ злото, тукъ Бога, тамъ дявола, а самъ, въ своя кабинетъ, е заобиколенъ отъ твърде земенъ луксъ. Той блудствува съ екстазъ въ сферитѣ на отвждното, заплененъ отъ нѣкакъвъ страстенъ копнежъ по смъртьта. Но и той е „боленъ" и то толкова опасно, че когато следъ единъ споръ Сетембрини го извиква на дуелъ, посѣга самъ на живота си.

Третото лице е милионерътъ Пеперкорнъ. Това е символъ на индивидуалиста, на самоувѣрения и безогледенъ типъ човѣкъ, чиято наложителность граничи до жестокость, (той изтощава приятелитѣ си съ гуляи, налага имъ да пиятъ и самъ пие до забрава). Пеперкорнъ върши каквото пожелае, защото е богатъ. По прищевка е жестокъ, по прищевка е добъръ. Но винаги държи на своето, готовъ да смаже всѣкиго съ юмрука си, ако му се противопостави. Всѣки неговъ жестъ е царственъ, човѣкъ не може да говори съ Пеперкорнъ, освенъ ако той самъ му заговори. Той ръмжи, произнася думитѣ на половина, заповѣдва. Този човѣкъ произвежда силно впечатление върху Хансъ Касторпъ. При единъ излетъ въ планината, въ една красива природна обстановка, Пеперкорнъ се самоубива до единъ водопадъ, чийто води гърмятъ като неговитѣ мжжествени слова. Той вижда, че младостьта му е отлетѣла, а заедно съ нея и всичката му мжжественость; той не ще може да владѣе повече красавицата, която лежи до него, защото нейниятъ орловъ погледъ блуждае къмъ синитѣ звезди на младия човѣкъ Хансъ Касторпъ и самъ, по собствено желание, си налага последната стжпка.

Тази красавица, четвъртото лице, е рускинята Клавдия, символъ на жената. Хищница, своенравна, властна и „болна". Жена на нѣкакавъ кавказки богаташъ, който всѣка година, когато тя по здравословни причини, започва да обикаля европейскитѣ санаториуми, остава въ кжщи. Това е жена съ бадемови очи; тѣ говорятъ за азиатския ѝ произходъ и напомнятъ очитѣ на единъ нѣвгашенъ другарь на Хансъ Касторпъ. Тя затваря вратитѣ шумно следъ себе си, влиза винаги късно въ общата обѣдна зала, мѣта очи на лѣво и на дѣсно и приема посѣщенията на нѣкакъвъ съотечественикъ, съ когото, при чаша чай, беседва за съществуването на Бога до зори. Това е любимата жена и на Хансъ Касторпъ, по която той гори въ мжчителна и безцелна любовь. Класически романтична е сцената, когато той говори за първи пжть съ нея и направо на „ти".

Накрай Хансъ Касторпъ вижда, че за да прозре истинския образъ на любовьта и го запази, трѣбва да се откаже отъ нея самата. Това е „въ височинитѣ".

„Вълшебниятъ върхъ" завършва съ една военна картина: тамъ долу, „въ низинитѣ", презъ една разкаляна гора крачи щурмова рота въ нощьта, а небесниятъ сводъ отвредъ бива процѣпванъ отъ светкавицитѣ на преграденъ артилерийски огънь. Гранатитѣ падатъ, пръскатъ се въ кальта и земята заравя разпокжсанитѣ части на човѣка.

Кирилъ Карабашевъ.

ЛѢСЪ

Спалъ между цъвналитѣ гранки
на най-високото дърво,
отъ него съ неговата сянка
азъ слизамъ прѝзори ведно.

Зората нейде се разпъпва,
възпламва нощната роса
и тъмнината се отдръпва
въ дълбочината на лѣса.

Потръпватъ дървесата леко.
Азъ тръгвамъ радостенъ. Кжде?
Кждето бѣлата пжтека
поиска да ме изведе.

И бродя; пѣя пѣсень стара,
или подсвирквамъ съсъ уста,
а птицитѣ ми отговарятъ
и ронятъ върху менъ листа.

Деньтъ полека се изнизва
и, уморенъ отъ дългъ пжть,
азъ спирамъ до прохладенъ изворъ,
отъ който никой не е пилъ.

И тамъ, когато се надвѣсвамъ
единъ, надъ извора дълбокъ,
отъ дъното изплавва веселъ
ликътъ на древенъ горски богъ.

Атанасъ Далчевъ

РАЗНИ

Новъ членъ. Приета е въ литературния кржгъ „Стрелецъ" г-ца Вѣра Г. Бояджиева, доскорашна сътрудница на „Развигоръ". Отъ г-ца Вѣра Г. Бояджиева дадохме въ бр. 54 статия върху „Експресионизма и кинотъ".

Нова книга. Излѣзе отъ печатъ книгата „Физиономията на българина и проблемата за родното" отъ г. **Ат. Илиевъ**, членъ на литературния кржгъ „Стрелецъ". Книгата е издание на „Акация", София, и струва 6 лв.

Ваша Пшихода, голѣмиятъ виртуозъ на цигулката даде на 10 т. м. въ Казиното първия си концертъ. Неговата игра очарова още отъ първия тактъ: съ нѣжна отчетливость, съ ясна звучность, съ извѣстна лекота на ритмиката, която прелита въ музикалната фраза, като птица, устремена въ времето. Пшихода има наистина тази лекокрилость на фразата, бѣглостьта, която се превръща внезапно въ шеметность, нѣкакъвъ смѣлъ, ала необикновено сигуренъ устремъ, който минава на единъ дъхъ и понѣкога плаши съ точната си главоломность. Може би Пшихода нѣма онова стилно отношение къмъ миналото, учената историчность на проникването: той е въ известна смисъль модеренъ, съвременен, съ новотата на стила, съ динамизма на средствата, съ неограниченостьта на израза. За него трудноститѣ не сжществуватъ, а това придава на фразата му нѣкаква задъхваща непрекжснатость, нѣкакво изненадваще отлитане на напрежението, шеметната екстатичность на освобождаването. Но заедно съ това Пшихода има едно рѣдко богатство на тона, което се извива въ страстна пълнозвучность, онова неизказано пѣеще, отекваще: тънката чистота на звука, рафинираностьта на тембра, кристалната яснота, която застива въ въздуха като лжчъ.

Така Пшихода остава ненадминатъ съ загадкитѣ на изкуството си, съ онази скрита електричность на техниката, съ безпокойната стремителность на темпото, и съ онази безумна пресмѣтливостъ на опасноститѣ, която профучава край толкова бездни, за да ни лъхне внезапно съ крилото си и отлети.

Годишното събрание на Писателския съюзъ се състоя въ недѣля, на 30 януарий. Следъ отчета на старото настоятелство се разискваха редица въпроси въ свръзка съ миналата и предстояща дейность на съюза. Избирането на нови членове се отложи за идното общо събрание съгласно една промѣна въ устава-

За Райнеръ Мариа Рилке. — Въ една своя речь произнесена недавна по случай смъртьта на *Р. М. Рилке*, Робертъ Музилъ казва: Съсредоточете единъ моментъ вниманието си върху това, че малкото творения на Новалисъ и Хелделинъ изникнаха въ едно и сжщо време съ Гетевото голѣмо дѣло: азъ мисля, че едното не би могло да замѣсти другото, нито бихме могли да се лишимъ отъ едното заради другото; тѣ сж вънъ отъ понятието „по-велико", „по-дълбоко", „по-хубаво", къмъ тѣхъ изобщо не могатъ да се приложатъ степени . . . Р. М. Рилке не се чувствуваше добре въ нашето време. Този голѣмъ лирикъ не стори нищо друго, освенъ това, че направи за първи пжть съвършенно нѣмското стихотворение. Той е най-голѣмиятъ лирикъ, когото Германия е имала отъ средновѣковието насамъ.

Автобиографията на Вилхелмъ Оствалдъ. — Известниятъ нѣмски ученъ В. Оствалдъ е издалъ своята автобиография. Неговиятъ животъ, изпълненъ съ борби, е картина на духовния животъ презъ последната четвъртъ на XIX в.

— Нищо! — отговори Невѣна и сѣдна на другия край на миндеря.

— Една чашка ракия не щешъ ли? — Тя сгрѣва . . . зимно време. — Той се засмѣ, малкитѣ му очи заблѣстѣха весело, червеното му лице се покри съ гънки — даже по голата повърхность на черепа трепнаха нѣколко слаби бръчки.

Невѣна мълчеше.

— Днесъ продадохъ петь кантара вълна, — каза той и примлѣска доволно, а послѣ попита:

— Ти защо не дойдешъ нѣвга на чаршията, при мене въ махазата? Едно време, като бѣше малка, доождаше по-честичко — и манджа да ми донесешъ съ бакърчето за ручокъ, и това, и онова, а пъкъ сега?

Бай Душо млъкна, погледи пакъ замислено чорапитѣ си и следъ малко каза:

— Нодень четоха въ вестника за нѣмцитѣ. Войска и чудо, разправятъ. Страшна работа били! — На турското време до насъ живѣеха трима нѣмски человѣци! Проста рая — работници! Ама кръвь и чудо! Само да ги гледа човѣкъ и да имъ се не нагледа! Ще тръгнатъ, да речемъ, въ недѣленъ день да се разходятъ по пжтя — вървятъ, ама краката по войнишки: дѣсний-лѣвий, дѣсний-лѣвий, разъ-два! Пъкъ и високи бѣха, брей! Такива едри, па набити, като дини. — Военен народъ!

Той сръбна възхитенъ отъ чашката и попита безъ да се усмихва:

— Вие, въ гимназията, учихте ли нѣмски?

— Да!

— Е, ти знаешъ ли да хортувашъ?

— Не! — отговори Невѣна неохотно.

— Тъй, ама азъ знамъ! — усмихна се бай Душо.

— Ние, еснафлиитѣ, не сме ходили на училище, ама знаемъ чудо езици! Искашъ ли да ти поговоря?

— Не! — отвърна сухо Невѣна.

— Гутенъ моргенъ! — извика бай Душо съ преправенъ гласъ и поздрави съ ржка, по войнишки.

— Тате, стига си бръщолевилъ! — каза негърпеливо Невѣна и се обърна гърбомъ къмъ него.

Бай Душо се задруса отъ смѣхъ.

Следъ малко той се успокои, извади отъ пояса си сребърна табакера, сложи я на колѣното и почна да вие цигара. После отърси попадалитѣ по панталона кжсчета тютюнъ, захапа цигарата и, като се готвѣше да запали извадената кибритена клечка, каза усмихнатъ:

— Вѣнке, кибрита трѣбва да е овлагналъ — дай ми едно огънче!

Невѣна стана лениво, взе съ машата единъ въгленъ отъ печката и му го подаде.

— Тъй! — каза той и започна да пуха горящата цигара. — Такива ми ти работи! — Ти защо не пиешъ?

— Не искамъ! — отговори Невѣна

— Тъй! — каза той пакъ, усмихна се безъ да има защо и изпусна гжстъ облакъ димъ презъ носа си.

Въ това време влѣзе жена му съ тенджура въ ржцѣ.

— Сготвенко а? — рече бай Душо и се усмихна.

— Сготвенко, — отвърна ядно жена му и добави подиграватель но: — Щерка ти го сготви.

— Азъ искамъ и малко зелева чорба... съ червенъ пиперецъ, — заяви той нѣкакъ страхливо и погледна жена си въ лицето.

Тя остави тенджурата възъ печката, отри ржцетѣ си въ престилката, налѣ си чашка ракия и каза:

— Студено . . .

После я изпи и тръгна къмъ вратата.

— Колю даде ли паритѣ? — попита тя отъ прага.

— Даде ги, — отвърна бай Душо.

Тя излѣзе вънъ.

— Вѣнке!

— Що?

— Защо мълчишъ? Тежко ли ти е нѣщо?

— Не! — отговори тя.

Той помълча, отърси пепельта отъ цигарата си и каза замислено:

— Говори се, че и въ нашата чаршия ще сѣкжтъ дюкянитѣ. Ти знаешъ ли за това? — Едно време нѣмаше ни парцалация, ни нищо — сега само като ги измишляватъ разни, да си пълнятъ кесиитѣ общинскитѣ съветници.

Настжпи дълго мълчание.

Невѣна гледаше въ стената и почукваше несъзнателно съ кракъ по пода. Всичко наоколо ѝ бѣше умразно, отвратително.

„А трѣбва да имъ кажа!" — мислѣше си тя и неусетно отвори уста да каже на баща си, но думитѣ се възспрѣха на езика ѝ; после пакъ се помжчи да каже, и пакъ не се реши. — „По-добре сетне, когато се напиятъ".

И Невѣна стана възбудено — тръгна навънъ.

Но баща ѝ се обади подире ѝ:

— Нѣма ли да вечеряшъ, Вѣнке?

Тя се върна и седна до софрата.

3.

Следъ вечеря майка ѝ се напи, удари съ юмрукъ по софрата, скокна и извика: ет-та-а! После запѣ нѣкаква турска песень: задруса се, хвърли чехлитѣ настрани и заигра по чорапи. Тя се позапираше отъ време на време, удряше съ кракъ по пода, щракваше съ пръсти надъ главата си и бързо пакъ се завърташе около печката. Дъскитѣ скърцаха подъ едрата ѝ снага, стъклата на прозорцитѣ позвънтяха изтихо.

— Гледай я ти нея! Играе като актрисе! — извика бай Душо възхитенъ и заплѣска съ ржце въ тактъ — Аха, аха! Амта, амта, амта!

Невѣна мълчеше.

— Не мога вече! — каза майка ѝ, тръшна се запъхтяна до софрата и взе чашата. — Охъ, охъ! . .

— На здраве, Недке!

— На здраве!

Чашитѣ се тракнаха.

— Вѣнке, ти защо не употрѣбявашъ виното? — попита бай Душо преди да пие, съ чаша предъ уста. — Я вижъ на кака ти Нона момичето — бузи като ябълки! Ама защо?! — Защото пие вино! Виното дава кръвь.

— Нона ли? — каза майка ѝ. — Въ гроба да се не стопи!

— Защо? — попита бай Душо и се усмихна съ премрѣженъ, пиянъ погледъ.

— Така!

Чашата треперяше въ ржцетѣ ѝ, виното се люшкаше излеко.

— Две съседки българки имамъ — и дветѣ въ гроба да се не стопятъ! — каза тя и опразни чашата. — Турцитѣ сж хора и половина!

—Слушай, слушай! — хвана я бай Душо за ржката и зажумѣ сънливо. — Ти не знаешъ! Нищо не знаешъ!

Жена му се закиска безсмислено, удари съ юмрукъ възъ софрата и извика:

— Ет-та-а!

„Ще имъ кажа сега! Тѣ сж вече пияни". — реши Невѣна, наведе глава и почна:

— Тате. . . азъ. . .

Лицето ѝ пламна като божуръ.

— Какво? — попита бай Душо.

— Азъ. . . той ме остави, а сега. . . Прости ми тате! — разхълца се тя и сложи главата си възъ колѣното му. — Азъ съмъ въ положение.

Баща ѝ се замисли, но после веселото му настроение надви и каза.

— Е, та що отъ това? Ще ви оженимъ и туй-то! — Булка, булка, чуйшъ ли?

Майка ѝ скочи гнѣвно и връхлетѣ съ вдигнати юмруци възъ нея.

— Обѣснице-е!

— Е-е! . . . Чакай! . . . — препречи се бай Душо и протегна ржце възъ слабитѣ плещи на дъщеря си. — Какво отъ това? Ще ги оженимъ.

Невѣна ридаеше.

4.

На другия день Невѣна се събуди късно. Тя се облѣче и седна до прозореца. Вънъ пакъ валѣше снѣгъ на едри парцали и стелѣше спящата земя. Нѣкжде далечъ звънѣше черковна камбана. Звуковетѣ се носѣха тжжно, трепетно и гаснѣха тихо въ мъгливия просторъ.

направена напоследъкъ. За председатель на новото настоятелство се избра г. проф. М. Арнаудовъ. Едно много отрадно съобщение направи въ отчета си касиерътъ на съюза, г. Н. Г. Данчовъ, споредъ което до сега като помощи отъ различни селски общини въ новитѣ земи сж постжпили 6880 лв. Това е една спонтанна инициатива на общинскитѣ съвети въ Неврокопско, Св. Враченско и Петричко и заслужава похвала. Тя показва, че, въпрѣки всичко, за българския писатель се мисли и то тъкмо тамъ, гдето никой не би очаквалъ: въ нѣколко бедни селца отвждъ Пирина. Записали сж въ общинскитѣ си бюджети, както следва: с. Джбница — 200 лв., с. Ковачовица — 500 лв., с. Брѣзница — 500 лв, с. Госмунъ — 500 лв, с. Лещенъ — 300 лв., с. Ючъ Дорукъ — 500 лв., с. Мосонище — 500 лв,. с. Мокрево — 300 лв., с. Пиринъ — 200 лв., гр. Мелникъ — 200 лв, с. Бистрица — 100 лв., гр. Разлогъ — 500 лв., с. Петрово — 350 лв., с. Игралище — 500 лв, с. Цапарево — 500 лв., с. Голешово — 500 лв. Този благороденъ жестъ изненадва — той ни напомня за културното родолюбие на българина отъ преди освобождението. Едновремено, обаче, той ни кара да запитаме, защо и общинитѣ, градски и селски, въ старитѣ заеми не последватъ примѣра на тия бедни селца? Нека не се мисли, че паритѣ, които даватъ, сж пари дадени напраздно. Съ тѣхъ съ помага за преуспѣването на българската книга.

Най-много четениятъ романистъ въ Европа е Морисъ Декобра. Неговата „Madonne des sleepings" е излѣзла въ 400,000 екземпляра, „Mon coeur au ralenti" — 310,000 и „La gondole aux chimères" въ 200,000.

Бернардъ Шоу заявилъ въ едно интервю: „Ония, които изпълняватъ завещанието на Нобелъ, изобретателя на динамита, ми дадоха Нобелевата премия. И ето около 50,000 души отъ стария и новия свѣтъ ми пишатъ, че тъй като азъ съмъ билъ най-великиятъ човѣкъ отъ живитѣ, трѣбвало да я подаря на тѣхъ — това било естественото за единъ човѣкъ като менъ Вмѣсто да имъ я дамъ, обаче, азъ съмъ се отказалъ отъ нея. А тъй като това показвало, че имамъ много пари, други искатъ да имъ дамъ пари на заемъ съ срокъ отъ три години. Ей Богу, мога да простя на Нобелъ, че е измислилъ динамита, но Нобелевата премия е сигурно измислена отъ нѣкой дяволъ въ човѣшки образъ".

Скжпи книги. За единъ екземпляръ отъ „Божествената комедия" на Данте, издание 1491 година, сж били заплатени 106,000 франка, а за единъ екземпляръ отъ „Scoolboy's Lyrics" на Ръдярдъ Киплингъ — 3350 долара.

Писмата на Marcel Proust. — Миналата година множество френски списания публикуваха интересни писма отъ бележития френски романистъ. Очакватъ се нови публикации. Леонъ Доде разправя, че въ продължение на три години, той е получавалъ всѣки два дни по едно писмо отъ Proust, но поради крайната имъ интимность единъ день ги изгорилъ.

Краятъ на единъ литературенъ салонъ. — Съ смъртьта на г жа Емилия Щраусъ, вдовицата на Бизе, се е разтурилъ единъ отъ онѣзи литературни салони, които, нелишени съвсемъ отъ снобизмъ, играяха благотворна роля въ литературата. Въ некролога Анри Дювернуа казва между другото: „Причината за изчезването на литературнитѣ салони сж повече гоститѣ, отколкото хазяина."

Новата драма на Валтеръ Хазенклеферъ „По-добъръ господарь" е имала голѣмъ успѣхъ. Мѣродавната критика се държи обаче, резервирано къмъ нея и казва, че успѣхътъ ѝ се дължи не толкова на автора, колкото на даровития режисьоръ въ Франкфуртския театъръ Вайхертъ.

Чарли Чаплинъ се преселва въ Европа. — Колкото и невѣроятна, работата се състои въ следньото: Чаплинъ се оженва, обаче следъ известно време вижда, че това не е жената, която му трѣбва. Той подава заявление за разводъ. Тогава жена му прави разкрития: че мжжътъ ѝ ималъ връзки и съ други жени. „Е добре, какво отъ това, щомъ собствената не му се нрави" би казалъ европеецъ! Ала въ Америка гледатъ съ по други очи на тия работи, особенно американкитѣ. Тѣ бойкотиратъ всички Чаплинови филми. Тогава човѣкътъ съ бастунчето, съ малката шапчица и голѣмото сърдце стѣга куфара си и се преселва въ Европа.

„Подъ слънцето на сатаната" романа на Жоржъ Бернаносъ има навредъ голѣмъ успѣхъ. Въ Франция били изпродадени повече отъ 150,000 екз. досега. Книгата била преведена веднага на нѣмски, английски, италиянски, испански. Неотдавна той бѣ отпечатанъ на български въ подлистника на „Слово". За този романъ критиката казва: Данте сътвори Ада, Бернаносъ създаде Дявола!

Книгата на единъ самоубиецъ. — Напоследъкъ е излѣзло едно философско съчинение при Фридрихъ Коенъ въ Бонъ: *„Съзнанието като проклятие"* отъ Алфредъ Зайделъ. Авторътъ му, единъ младъ човѣкъ, живѣялъ зарадъ тази книга, следъ чието завършване се самоубилъ. Тя е рачзистване на смѣткитѣ съ постоянно растящето рационализиране на свѣта. Нейната основна мисъль е: „Съмнение въ практическата стойность на познанието, а сетне съмнение изобщо въ стойностьта на съзнанието!"

Последното философско съчинение на Ото Флаке. — Известниятъ нѣмски романистъ и философъ Ото Флаке (голѣмиятъ рецензентъ на новоизлѣзлитѣ книги въ сп. Die Neue Rundschau) е издалъ философско произведение: *„Опознаващиятъ"*.

Писателка и шивачъ — актьори. — M-me Колетъ, известна френска писателка, въ своята пиеса *„Вагабонтката"*, представена въ Théatre de l'Avenue, е играла главната роля. Нейнъ партнеръ е билъ всеизвестния парижки шивачъ Пуаре.

Четвъртъ хилядолѣтие отъ смъртьта на Спиноза. — На 20 февруарий ще се навършатъ 250 години отъ смъртьта на Спиноза. Почитателитѣ на философа смѣтатъ по тоя случай да откупятъ кжщата му въ Хага, гдето е починалъ и написалъ своята Етика. Този домъ сетне щѣлъ да бжде превърнатъ въ музей. Нужната сума за това, която възлиза на 40,000 гулдена, ще бжде събрана отъ единъ международенъ консорциумъ, къмъ който се числятъ Анри Бергсонъ, Едуардъ Ерио, Поль Валери и др.

Въ последнята книжка на Nouvelle Revue Française, току що завърналиятъ се отъ едно пжтешествие изъ Конго Андре Жидъ, напада остро сжществуващата тамъ търговия съ роби. Тѣзи нападки на бележития писатель се коментиратъ живо не само средъ литературнитѣ кржгове.

„Английски театъръ" въ Ню-Йоркъ и „американски театъръ" въ Лондонъ. — Голѣмиятъ режисьоръ Базилъ Динъ ще пристжпи къмъ реализирането на своята идея: да се изгради единъ „английски театъръ" въ Ню Йоркъ, гдето ще играятъ английски актьори и ще се поставятъ английски пиеси, и единъ „американски театъръ" въ Лондонъ, гдето пъкъ ще играятъ американски артисти и ще се поставятъ америк. пиеси. Ала Лондончани още отсега сж недоволни отъ растящата американизация на тѣхнитѣ театри, гдето, освенъ Бернардъ Шоу, други английски автори едва могатъ да се вредятъ.

Народниятъ театъръ представи пиесата „Вѣрность" отъ английския писатель Джонъ Галсуржти.

Книгоиздателство „Акация"

София, ул. Витошка, 19.

Ат. Илиевъ, членъ на литературния кржгъ „Стрелецъ" — физиономията на българина и проблемата за родното. Цена 6 лв.

Ат. Илиевъ, — Проблемитѣ на изкуството. Цена 15 лв.

Ат. Илиевъ, — Психоанализа, пансексуализъмъ и изкуство. Цена 15 лв.

Ат. Илиевъ, — Естетика и психоанализа. Цена 10 лв.

Ат. Илиевъ, — Загадката на сънищата и психоанализата на Фройда, 2 изд. Цена 10 лв.

Проф. Ас. Златаровъ, членъ на литературния кржгъ „Стрелецъ" — Изъ науката и живота. Цена 50 лв.

Проф. К. Гължбовъ, членъ на литературния кржгъ „Стрелецъ" — Животъ, истина, творчество.

Проф. К. Гължбовъ — Краятъ на западната култура споредъ Шпенглеръ. Цена 10 лв.

Николай Райновъ — Днесъ и утре. Цена 15 лв.

Василъ Ставревъ — Рабиндранатъ Тагоръ. Животъ и творчество. Цена 20 лева.

Проф. Д Кацаровъ — Духове и медиуми. Цена 8 лв.

Д-ръ Ив. Теодоровъ — Мисъль и здраве. 2 изд. Цена 15 лв.

Д-ръ Ив. Теодоровъ — Свободниятъ половъ животъ. Слово за съвременната младежь. Цена 8 лв.

Проф. В. Освалдъ — Натурфилософия. Чена 30 лв.

Емилъ Куе — Чрезъ самовнушение къмъ здраве. Цена 10 лв.

Хуго де Фризъ — Мутационната теория. Развой или скокове въ природата. Цена 15 лв.

Вилхемъ Бьолше — Тайната на зачатието. Цена 15 лв.

Алфредъ Фуйе — Удоволствие и страдание. Цена 10 лв.

Проф. П. Сорокинъ — Самоубийството като обществено явление. Цена 10 лв.

Мусинъ — Човѣкътъ и земята. Цена 10 лв.

Отговорни редактори: За литературния отдѣлъ *Д-ръ К. Гължбовъ*, за художествения — *Ч. Мутафовъ*, за обществения — *Т. Милевъ*.

Печатница „Гладстонъ", ул. Гладстонъ" София, 1927—42

— Е, сега какво ще се правимъ ние съ тебе? — попита майка ѝ отъ вратата и скръсти ржце; а после я изгледа нѣкакъ очудено и кимна глава:

— Хай дете де-е! Да те бие човѣкъ, та чакъ и мѣстото ти, дето стоишъ, да бие. — Казвай де!

Невѣна я погледна равнодушно.

— А?

— Незная! — прошъпна дъщеря ѝ и се загледа пакъ въ градината.

— А пъкъ азъ зная! — каза майка ѝ заканително. — Ами баща ти не ме слуша! Той да е като мене, та ти ще видишъ тогава! Солено ще ти излѣзе! Да те пипна, да ти наложа гърбето, па сетне да ти дамъ ливадитѣ, че върви си търси хлѣба кждето щешъ!

Тя млъкна, замисли се и после каза съ съвсемъ другъ гласъ, нѣкакъ очудено.

— То ти за бой, ама и той! . . . — Чакай, чакай! започна тя пакъ гнѣвно, заканително, — като го срѣщна, ще види каква пиперка съмъ азъ! Да му отворя едно чеене, та и той да се сбърка кой пжть да улови. — Бре хаймана! — почна тя съ кисело лице и се навжси, като че ли той бѣше предъ нея. — Бре магаре, таму нему, ти като не си мислилъ да се женишъ, защо се подигравашъ само съ дъщеря ми, а?

Невѣна мълчеше.

— Азъ ще му дамъ да разбере! — закани се майка ѝ и излѣзе бързо.

„Що отъ това? — мислѣше си Невѣна. — Тя ще го срѣщне, ще му обѣщаятъ зестра и той ще се ожени. Но азъ ще бжда ли щастлива отъ това?"

— Стой въ кжщи! Чуйшъ ли? — обади се майка ѝ отъ вратата. — Азъ скоро ще се върна . . . Баща ти е на църква.

Невѣна стана отъ стола и тръгна къмъ леглото. Тя се чувствуваше уморена, слаба — краката ѝ се подсичаха подъ колѣнетѣ.

— Какво ще стане съ менъ? — попита тя високо, покри лицето си съ възглавницата, възспрѣ дъхътъ си — и за мигъ ѝ се стори, че нѣкой ще чуе безпомощната и въздишка и ще дойде да я утеши.

И тя си спомни за своята другарка Надежда, какъ се утешаваха една друга, когато получеха слаба белѣжка въ училището, спомни си миналото съ неговитѣ скърби и радости, и обзета отъ тжга по него, неусетно и буйно зарида. Спомняше си тя какъ се разхождаха въ градината, на пролеть, какъ пѣеха подъ цъвтящитѣ вишни — и какъ безгрижни и весели бѣха тѣ! Спомняше си своето детство, когато за пръвъ пжть тръгна въ забавачницата, виждаше предъ себе си своитѣ малки другарки, — и колко мило бѣше всичко това, а какъ бързо и неусетно изчезна то! — Изчезна като лекото ухание на полскитѣ цвѣтя, прелѣ се въ тихия вѣтрецъ и отлетѣ кѣкжде високо; а тукъ долу, възъ земята, остана тя и заживѣ безрадостни дни, изпълнени съ плачъ и страдание. — И защо всичко това?

— Да, изчезна ти, сладко, ангелско дихание! — прошъпна тя разплакана и стана; после сѣдна на стола, опрѣ челото си на влажното стъкло и се вгледа въ градинскитѣ дървета. И струваше ѝ се, че всички наоколо почва да лети нѣкжде надалечъ, подиръ сладкия, ухаенъ лъхъ на детството, застигва го, преплетя се въ него, после се покрива съсъ снѣжно облѣкло и сияе чисто, дѣвственно.

— Колко хубаво, колко чисто! — шъпне тя и потрепервa излеко.

Наоколо всичко затихва, благоговѣе.

— А що иде следъ това? — попита тя и следъ кжсо мълчание си отговори сама: — Вѣчно тъй, вѣчно тъй!

Камбаната заудря пакъ нѣкжде далече. Звуковетѣ треперяха въ студения въздухъ, ридаеха, сипѣха се ведно съ снѣга възъ спящата земя . . .

Невѣна трепна, опомни се и отвори очудено уста, съ изплашенъ погледъ, а после се хвърли ридаеща възъ леглото.

— Вѣнке, — обади се баща ѝ отвънъ и отвори вратата, — я гледай, я гледай! Хората ходятъ на църква, молятъ се, пъкъ тя — плаче! Защо си тровишъ хубавата младость? Тежко ли ти е? — Е-е?! Станалото — станало! Ще побързаме да ви оженимъ и туй то.

Но Невѣна ридаеше.

— Я гледай, я гледай! Ела тука, Вѣнке, целуни ржка на татко си, вземи си нафора! Сгрѣшила си, но Богъ ще ти прости.

— Тате . . .

— Стани, Вѣне! Тежко ли ти е? Кажи ми!

— Тежко! — простена Невѣна и прегърна баща си разхълцана. — Тежко.

Тя чувствуваше какъ отъ бащинитѣ ѝ гърди се разлива приятна, непонятна утеха и сладко гали душата ѝ.

— Азъ нѣмамъ никого, освенъ тебе, тате! Тя ме презира, бие ме. Само ти, тате . . .

— Хе-хе! Я гледай, я гледай! — галѣше я баща ѝ съ грубитѣ си ржце по коситѣ. — Недей плачи, Вѣнке! Това, дето бие — то отъ виното ѝ идва . . . Недей плачи! Отрий си очичкитѣ, омий се, помоли се на Бога и да видишъ какъ ще ти олекне . . . — Ама тамъ е работата, че ти въ Бога не вѣрвашъ! . . А?

— Не! — кимна Невѣна отрицателно съ глава, почна да трие очитѣ си съ джобната кърпичка и го погледна тжжно.

— А трѣбва да вѣрвашъ. Богъ е утешитель на всички! Господь е единъ, всемогжщъ. Цѣлия свѣтъ, и хора, и животни сж въ Негови ржце . . . Вѣрую во единаго Господа Отца, Вседържителя, Творца всѣмъ видимимъ и невидимимъ . . . Я! — Отрий се! Тъй! — Погледни тоя снѣгъ вънъ, — кой го праща? — Богъ!

Той я гледаше усмихнатъ въ очитѣ и тупаше ласкаво слабитѣ ѝ плещи.

— Хе-хе! Тъй! Омий се, облечи се, па ще идемъ на госте . . . Защо си чернишъ младостьта?

Тя се поуспокои . . .

5.

Деньтъ мина бързо, неусѣтно и тихата зимна вечерь хвърли своята безкрайна сѣнка възъ земята. Невѣна слѣзе въ градината, спрѣ се подъ дърветата и се вслуша въ вечерната тишина! Въ душата ѝ се навдигаше пакъ предишната тжга.

— Е добрѣ, той и обещалъ да се ожени, ще заживѣя съ него. Но обичамъ ли го още? — Не! Защо тогава?

Тя млъкна.

Некждѣ отдалечъ достигаше гърлестъ, веселъ смѣхъ.

— Боже мой, — каза Невѣна, спрѣ подъ снѣжнитѣ клони на една вишня и попита усмихната: — Та нима ние сме родени, само за да страдаме? — Та азъ съмъ свободна, та азъ не съмъ свързана съ него, защото имамъ душа и мога изъ нея да събудя за животъ заспалата моя радость. — Скжпо щастие, събуди се!

Невѣна се облѣгна до дънера на дървото и продължи полугласно:

— Кой ме заставя да се омжжвамъ за него? Кой? Нима азъ нѣмамъ душа, въ която спи сжщо едно приживе погребано щастие?! — Както у хиляди, милиони възъ земята . . .

Гласътъ ѝ се пречупи и тя заплака отъ възторгъ; после отиде бързо въ стаята си, взе нѣколко книги въ чантата и излѣзе вънъ на пжтя.

— Далечъ отъ тукъ — шъпнѣше тя възбудена. — Кжде — не е важно. Само не тукъ. Ще пренощувамъ у Надежда, че после ще видя кжде. А детето ще бжде мой другаръ . . . Нека говори кой каквото ще.

Снѣгътъ се сипѣше все по-бързо и по-бързо възъ улицата, възъ стрѣхитѣ . . .

Невѣна спрѣ до мъждѣещия фенеръ, подъ освѣтленитѣ прозорци на тѣхната гостна стая, потрепера отъ студа и после тръгна бързо изъ дрезгавината.

— Въ Панамската земя, въ Панамската земя! — долиташе отъ гостната пияниятъ гласътъ на баща ѝ.

Невѣна закрачи още по-бързо — и въ душата и бѣше леко, радостно, че напуша бащиния си домъ.

К. Гължбовъ